

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

СТАНОВИЩЕ

РАЙОНИТЕ НА ПЛАНИРАНЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НА НИВО NUTS 2

(разработено по собствена инициатива)

**София
декември 2024 г.**

В Плана за дейността на Икономическия и социален съвет за 2024 г. е включено за разработване по собствена инициатива становище на тема „Районите на планиране в Република България на ниво NUTS 2“.

Становището бе разпределено на Комисия по макроикономика, бюджет и финанси (КМБФ).

За докладчици бяха определени: Милена Ангелова от група I, Александър Загоров от група II и Лалко Дулевски от група III. Работата на докладчиците бе подпомогната от външните експерти – г-жа Ивелина Евгениева, г-н Марио Нинов и проф. Камен Петров.

На две заседания на комисията на 25.10.2024 г. и 15.11.2024 г. бе приет проектът на становището.

На своята пленарна сесия, проведена на 13.12.2024 г., Икономическият и социален съвет прие настоящото становище.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП – Брутен вътрешен продукт

БНД - Брутен национален доход

ЕК – Европейска комисия

ЕС – Европейски съюз

ЕСФ+ - Европейски социален фонд плюс

ЕФМДРА - Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури

ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие

ИСС - Икономически и социален съвет

ИТСР - Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2

ИУГВП - Инструмент за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика

СПС - Стандарт на покупателна способност

ФВС - Фонд „Вътрешна сигурност“

ФСП - Фонд за справедлив преход

ФУМИ - Фонд „Убежище, миграция и интеграция“

NUTS - Класификация на териториалните единици за статистически цели

1. **Заклучения и препоръки**

- 1.1. ИСС счита, че е необходима спешна промяна на районирането на България на ниво NUTS 2 и настоява за формирането на консенсусна национална позиция не по-късно от март 2025 г., като изразява своето желание и готовност активно да участва в процеса. Настоящата ситуация доказано предизвиква сериозен дисбаланс в икономическото развитие на Югозападния регион, включително като занижава интензитета на безвъзмездната финансова помощ, поради непропорционално високото спрямо средното за страната благосъстояние на София-град, което повишава изкуствено благосъстоянието на целия регион. Това причинява сериозното икономическо изоставане на областите в този район, извън София-град и ги поставя на едни от последните места по БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) – дори зад пословично слабо развития Северозападен регион. В подобно неблагоприятно положение би се оказал и всеки друг регион, който би бил комбиниран със София-град.
- 1.2. През 2025 г. ЕК ще представи своите предложения за Многогодишната финансова рамка за периода 2028-2034 г. ИСС настоява България да използва максимално тази възможност и да предложи възможно най-добрите политики за регионално развитие през следващия период. ЕК (Евростат) публикува Насоки за ревизия на класификацията на NUTS (NUTS 2028)¹, съгласно които следващият кръг на преразглеждане на NUTS ще стартира с официално писмо през септември 2025 г., преговорите за промени следва да започнат не по-късно от март 2025 г., така че **официалните предложения от държавите членки за изменения на NUTS трябва да бъдат изпратени до 1 февруари 2026 г.** ИСС призовава всички участници в процеса на вземането на подобно решение да се ангажират незабавно с намирането на оптимален вариант, който да бъде основа за преговорния процес. Настоява включването на София-град в районирането да бъде решено по начин, който да даде възможност на предприятията и работещите в тях от всички нуждаещи се от насърчаване на икономическото развитие области да имат достъп до справедливо финансиране според техните реални нужди и достъп до безвъзмездната финансова помощ с подходящ интензитет, така че да се допринася за балансирано насочване на инвестиционната подкрепа. Бъдещата промяна трябва да бъде аргументирана, консенсусна, подкрепена с политически действия на всички равнища и основана на обективна оценка на въздействието, доказваща положителни ефекти за насърчаване на

---

¹ Guidelines for the revision of the NUTS classification (NUTS 2028).

конкурентоспособността и иновациите, зеления преход, дигитализацията, качествената заетост и демографските тенденции.

- 1.3. Деформацията, която се получава при обобщените статистически данни за областите Перник, Кюстендил, София-област и Благоевград, комбинирани със София-град при настоящото райониране лишава предприятията и трудощите се в тях от финансирането, която са получили предприятия от общини с напълно сходни показатели, но намиращи се в други планови райони (на ниво NUTS 2). ИСС призовава държавните институции да инициират съответните промени в законодателството и регулаторната рамка, които да създадат и гарантират възможност за достъп до безвъзмездна финансова помощ с подходящ интензитет за пространственото развитие на областите Перник, Кюстендил, Благоевград, както и други области (като Видин, Враца, Силистра, Търговище и Смолян), които се нуждаят от целенасочена подкрепа и лостово финансиране, за да преодолеят депресивното състояние и да се насърчи тяхното социално-икономическо развитие. Настоява да не се позволява това да се случи с други области, като припомня, че целта е възходящо развитие за постигането на конвергенция. По тези причини, ИСС счита, че е необходимо да се пристъпи към формирането на отделен район за планиране на ниво NUTS 2, в който отделно да бъде обособена област София-град, с ясен ангажимент на държавното управление за допълнителни инвестиции и целенасочена финансова подкрепа за насърчаване на социално-икономическото и инфраструктурно развитие на София-град и отразяване на тази промяна в съответните ИТСП.
- 1.3.1. ИСС с тревога отбелязва, че поради неподходящото райониране, инициативите на организациите от гражданското общество в настоящия Югозападен регион не могат да бъдат подкрепяни от европейските фондове. Ако тази тенденция бъде запазена и в следващия период, доверието в европейските ценности ще бъде разрушено.
- 1.3.2. За извършването на така необходимата трансформация на намиращите се в Югозападен регион въглищни региони Перник и Кюстендил, те следва да получат финансова подкрепа с подходящ интензитет за справедлив и плавен преход. ИСС се опасява, че ако порочите на настоящото райониране продължат да ограничават достъпа до финансиране от европейските фондове за споделено управление, единствената подкрепа за тези райони за всички необходими дейности и проекти ще идва от Фонда за справедлив преход. Това може да застраши националните и европейските усилия за успешна трансформация.

- 1.3.3. ИСС изразява надежда, че националните и европейските власти ще отчетат в предстоящото райониране и факта, че оцетените области са най-близката европейска територия за страните от Западните Балкани и това поставя ограничения и пред трансграничното сътрудничество. Също така, изоставането в икономическото развитие на областите от Югозападен район, с изключение на София-град ще е антиреклама за европейската интеграция.
- 1.4. ИСС обръща внимание, че формирането на статистическите райони трябва да се обвърже и с пакет от законодателни решения, определящи ролята на районите на планиране през следващия програмен период при постигането на целта за създаване на условия за насърчаване на регионалното развитие на страната и осигуряване на реален достъп до европейските средства на всички граждани, стопански и нестопански организации. Средствата от европейските фондове имат потенциала да помогнат за подобряването на икономическите и социалните условия в населените места, в които те понастоящем са сред най-лошите в Европейския съюз.
- 1.5. След внимателно проучване на възможните варианти, ИСС предлага да бъде проведено широко национално обсъждане на териториалното деление на ниво NUTS 2, като застъпва тезата, че област София-град следва да бъде отделена в самостоятелен район на ниво 2, с ангажимент за допълнителни инвестиции и целенасочена финансова подкрепа за насърчаване на социално-икономическото и инфраструктурно развитие на града. Всички разработени и обсъдени варианти за формиране на нови райони на планиране на ниво NUTS 2 са представени в приложение.

2. Обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)

- 2.1. Регионалната статистика е крайъгълният камък на европейската статистическа система. Прилагането на системата NUTS спомага за оценка и анализ за функционирането на вътрешния пазар, който се нуждае от статистически стандарти, приложими при събирането, предаването и публикуването на националната статистика. ЕС възприема обща класификация на териториалните единици за статистически цели, наречена „NUTS“, за да улесни събирането, разработването и разпространението на хармонизирани регионални статистики в ЕС. Йерархичната система се използва също така за социално-икономически анализ на регионите и за определяне на рамката на действията в областта на политиката на сближаване на ЕС, включително за определяне равнището на подкрепа и на интензитета на безвъзмездната финансова помощ.

2.2. С класификацията NUTS се прави деление на икономическата територия на държавите членки, като за постигане на съпоставимост на регионалните статистики, географските райони следва да бъдат сравними и по отношение на населението. Класификацията по NUTS е йерархична и с нея всяка държава членка се разделя на 3 нива: NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3. Второ и трето ниво са подразделения съответно на първо и второ ниво. Дадена държава членка може да реши да въведе по-подробни йерархични нива, като включи подразделения на ниво NUTS 3.

2.3. Единната правна рамка, гарантираща стабилността на регионалните статистики във времето, е създадена с Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г.² Регламентът е насочен към създаването на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) в Европейския съюз. Изменян неколккратно (през 2005 г., 2008 г., 2013 г. и 2017 г.), основно при присъединяването на нови държави членки към ЕС, последното изменение от 2017 г. въвежда по-сериозни промени, които целят:

- 1) установяване на правното признаване на териториалните типологии за целите на европейската статистика;
- 2) установяване на основните определения и статистически критерии за различните териториални типологии;
- 3) осигуряване на хармонизирано и прозрачно прилагане и използване на териториалните типологии на равнището на ЕС и в държавите членки;
- 4) разясняване на условията за делегиране на правомощия на Комисията.

2.4. Съгласно чл. 3 от Регламента, съществуващите административни единици в рамките на държавите членки представляват първия критерий, използван за **дефинирането на териториални единици**. За да се установи подходящото ниво NUTS, в което трябва да се класифицира определен клас от административни единици в една държава-членка, средният мащаб на този клас административни единици в държавата-членка трябва да бъде в рамките на следните прагове по брой на населението: за ниво NUTS 1 - в границите от 3 млн. до 7 млн., за ниво NUTS 2 – от 800 000 до 3 млн., за ниво NUTS 3 – от 150 000 до 800 000 души. Стандартното отклонение на броя на населението във всички единици за ниво NUTS 2 трябва да бъде минимално. Ако населението на цялата

---

² Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS).

държава-членка е под минималния праг за дадено ниво NUTS, цялата държава-членка е една териториална единица NUTS за това ниво.

- 2.5. **Изменения на класификацията NUTS** (чл. 5 от Регламента) могат да бъдат приемани през втората половина на календарната година, не по-често от веднъж на всеки три години. Въпреки това, ако е налице съществена реорганизация на съответната административна структура на дадена държава членка, изменения могат да се приемат и на по-кратки интервали. Държавите членки трябва да уведомяват Комисията за всички промени в административните единици или други промени, които могат да повлияят на класификацията NUTS (например промяна на елементи, които могат да окажат влияние върху границите на ниво NUTS 3). Промените в малките административни единици изменят класификацията NUTS, ако са свързани с промяна в населението от над 1% от съответните териториални единици на ниво NUTS 3. Изменения в класификацията NUTS за неадминистративните единици на дадена държава членка могат да бъдат извършвани, когато с тях се намалява стандартното отклонение (по отношение на броя на населението) за всички териториални единици на ЕС. Всички промени в административните единици и други промени на национално ниво, оказващи влияние на класификацията NUTS, във връзка с предаване на данни на Комисията, влизат в сила от 1 януари на втората година след приемането.
- 2.6. Проблемите на административно-териториалното устройство на страната получиха особено внимание през последните месеци, като в публичното пространство се лансират разнопосочни мнения, спорове, критики, наблюдения. ИСС приема, че районирането по NUTS е важно условие, за да се насърчи развитието на българските региони в услуга на гражданите и бизнеса. Проблемите на делението NUTS са свързани с цялостната ни интеграция и усвояване на средства по фоновете на ЕС.
- 2.6.1. Резултатите от преброяването през 2021 г. за броя на постоянното население показват намаляване на населението по населени места и обезлюдяване в два от районите по NUTS 2, което налага да се обсъди възможността за оптимизирането на делението.
- 2.6.2. Наложително е по-отчетливо анализиране на състоянието на NUTS, съчетано с нуждата от оптимизиране на механизмите за достъп на средствата на районите от ниво 2 за начертаването, подготовката и реализация на серия от политики и програми, които да подпомогнат сегашното териториално диференцирано икономическо развитие.
- 2.6.3. Сегашното териториално разделение на ниво 2 не отразява реалностите и потребностите на регионите в страната, защото съответните институции и органи не

показаха достатъчно воля и сериозен интерес да предотвратят проблемите, произтичащи от комбинирането на слабо развити области с най-силно развитата в България София-град. Това доведе до дисбаланси и проблеми в административно-териториално обособяване и развитие на тези административни единици (населени места, общини, области, райони за планиране).

2.6.4. Влошаването на демографията на страната, обезлюдяването и икономическите последици от тях достигнаха опасни нива, които застрашават успешната реализация на проектите от Националния план за възстановяване и устойчивост и поставят пречки пред създаването на нови възможности за развитие на работната сила и свързаните с нея тенденции в следващите години. За това трябва да се търсят спешни и устойчиви решения.

3. Значение в контекста на кохезионната политика

3.1. Договорът за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС, чл. 174) предвижда, че за да укрепи своето икономическо, социално и териториално сближаване, Съюзът трябва да има за цел да намалява неравенството между нивата на развитие на различните региони и изостаналостта на най-необлагодетелстваните региони или острови. Специално внимание трябва да се обръща на селските райони, районите, засегнати от индустриалния преход, както и на регионите, които са засегнати от сериозни и постоянни неблагоприятни природни или демографски условия. Тези региони се възползват най-вече от политиката на сближаване. Съюзът подкрепя осъществяването на тези цели чрез действията, които предприема посредством различни фондове и инструменти.

3.2. С цел по-нататъшно развиване на координираното и хармонизирано изпълнение на фондовете на Съюза, изпълнявани при споделено управление, а именно Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+), Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход (ФСП), както и на мерките, финансирани при споделено управление по линия на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА), фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ), фонд „Вътрешна сигурност“ (ФВС) и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (ИУГВП), с Регламент (ЕС)

2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г.³ са установени общоприложимите разпоредби и финансовите норми за настоящия програмен период 2021-2027 г.

- 3.3. Член 108 „Географско покритие на подкрепата по цел „Инвестиции за работни места и растеж“ от Регламента, посочва, че ЕФРР, ЕСФ+ и Кохезионният фонд предоставят подкрепа за цел „Инвестиции за работни места и растеж“ във всички региони, съответстващи на ниво 2 на общата класификация на териториалните единици за статистически цели. Ресурсите от ЕФРР и ЕСФ+ се разпределят между следните три категории региони от ниво 2 по NUTS:
- а) по-слабо развити региони, чийто БВП на глава от населението е по-малък от 75 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („по-слабо развити региони“);
  - б) региони в преход, чийто БВП на глава от населението е между 75 % и 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („региони в преход“);
  - в) по-силно развити региони, чийто БВП на глава от населението е над 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27 („по-силно развити региони“).
- 3.4. Класифицирането на регионите по една от трите категории региони се определя въз основа на съотношението между БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., и средния БВП на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период. Настоящата процедура приема за изходни данните за 2021 г., поради факта, че към момента не са налични данни за 2022 г. за БВП на глава от населението по СПС по области в България.⁴
- 3.5. Кохезионният фонд предоставя подкрепа на държавите членки, чийто брутен национален доход (БНД) на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., е по-нисък от 90 % от средния БНД на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период.

---

³ Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика.

⁴ Представените данни са изчислени на база статистическа информация от Евростат за населението в страната за 2021 г. и статистическа информация от Евростат за БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна способност за 2021 г., по области в страната.

- 3.6. ЕК приема решение посредством акт за изпълнение, с което определя списъка на регионите, които отговарят на критериите на една от трите категории региони и на държавите членки, които отговарят на критериите за Кохезионния фонд. Този списък е валиден от 1 януари 2021 г. до 31 декември 2027 г.
- 3.7. Рамката на ставките за съфинансиране е определена в чл. 112 от Регламента, като в решението за одобряване на дадена програма се определят конкретно ставката на съфинансиране и максималния размер на подкрепата от фондовете за всеки приоритет. Ставката на съфинансиране за цел „Инвестиции за работни места и растеж“ на равнището на всеки приоритет е не повече от:
- а) 85 % за по-слабо развитите региони;
  - б) 70 % за регионите в преход, които са били класифицирани за периода 2014-2020 г. като по-слабо развити региони;
  - в) 60 % за регионите в преход;
  - г) 50 % за по-силно развитите региони, които са били класифицирани за периода 2014-2020 г. като региони в преход или са имали БВП на глава от населението под 100 %;
  - д) 40 % за по-силно развитите региони.

Ставката на съфинансиране за Кохезионния фонд на равнището на всеки приоритет е не повече от 85 %. В Приложение XXVI „Методология за разпределение на глобалните ресурси по държави членки“ към Регламента са описани методите за разпределение на средствата за различните региони и по цели.

- 3.8. ИСС счита, че стимулирането на инвестиционната активност на българските предприятия, както и подкрепата за трудещите се в тях, чрез безвъзмездна финансова помощ, особено в условията на кризи и конфликти би довело до минимизиране на вредите, би съкратило сроковете за възстановяване на икономиката и би насърчило тяхното развитие и жизнен стандарт. Това е начинът българските предприятия да запазят част от конкурентоспособността си дори в условията на свито потребление, намалени инвестиции, намален износ и относително по-ниска покупателна способност на населението. В много случаи процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ са единствените стимули за реализация на инвестиционни проекти у нас. Определени сектори от българската икономика ще могат да преодолеят кризите именно чрез подкрепата по процедури за безвъзмездна финансова помощ – както като преки бенефициенти, така и като доставчици на специфични услуги, стоки или друго.

3.9. Като се отчетат характеристиките на предходните три периода за програмиране на кохезионната политика и предвид казаното от комисар Ферейра на 7 октомври т.г.⁵, следващата Многогодишна финансова рамка ще бъде за периода 2028-2034 г. ЕК има по-малко от година да внесе своите предложения за промени в нормативната рамка, т.е. през 2025 г. Съгласно Регламента, изменения в класификацията се приемат през втората половина на календарната година, не по-често от един път на всеки 3 години. Въпреки всичко, в случай на значителна реорганизация на съответната административна структура, изменения могат да се приемат на периоди по-малки от 3 години. Самата процедура по приемане на измененията отнема 3 месеца, а измененията влизат в сила от 1 януари на втората година след приемането им. Поради тези две съображения, е изключително важно да бъдат очертани, обсъдени и предложени конкретни изменения в срок до февруари 2025 г., за да поставят основата на преговори, така че България да може да внесе обосновано и координирано предложение за райониране до 1 февруари 2026 г., за да влязат промените в сила с новия програмен период от 01.01.2028 г.

4. Проблеми и предизвикателства за България

4.1. Съгласно Приложение I „Класификация NUTS (код - наименование)“ към Регламент (ЕО) № 1059/2003, последно изменен с Делегиран Регламент (ЕС) 2023/674 на Комисията от 26 декември 2022 г.⁶, районите в България на ниво NUTS 1 са два, на ниво NUTS 2 са шест, със съответните подразделения на ниво NUTS 3, както следва: *Северозападен* (Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч), *Северен централен* (Велико Търново, Габрово, Русе, Разград и Силистра), *Североизточен* (Варна, Добрич, Шумен и Търговище), *Югоизточен* (Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора), *Югозападен* (София-град, София област, Благоевград, Перник и Кюстендил) и *Южен централен* (Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян и Кърджали).

4.2. На база на социално-икономическите показатели на България, ИСС констатира, че към настоящия момент районите в страната на ниво NUTS 2 не отговарят на праговете за брой на населението, посочени в Регламент (ЕО) № 1059/2003.

4.3. По отношение на критерия на ниво NUTS 2 със стойностни прагове от 800 000 до 3

---

⁵ В рамките на 22-рата Европейска седмица на регионите и градовете, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5049.

⁶ Делегиран Регламент (ЕС) 2023/674 на Комисията от 26 декември 2022 г. за изменение на приложенията към Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)

млн., според данните на Евростат за населението за 2023 г., част от районите не отговарят на праговете. Числеността по райони е както следва:

- Северозападен (Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч) – 671 502 души;
- Северен централен (Велико Търново, Габрово, Русе, Разград и Силистра) – 686 334 души;
- Североизточен (Варна, Добрич, Шумен и Търговище) – 823 884 души;
- Югоизточен (Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора) – 948 410 души;
- Югозападен (София-град, София област, Благоевград, Перник и Кюстендил) – 2 016 554 души;
- Южен централен (Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян и Кърджали) – 1 301 026 души.

- 4.4. Видно от данните, Северозападният и Северният централен район не отговарят на разпоредбите на Регламента за брой население. За останалите райони съществен принос имат големите градове като София, Варна, Бургас и Пловдив, които съсредоточават голяма част от населението на района, при отчитане и на вътрешната миграция в страната. Следва да се отчете и динамиката на национално ниво, тъй като населението на страната бележи спад през последните четири години – 6 447 710 за 2023 г., 6 482 484 за 2022 г., 6 532 117 за 2021 г., 6 569 275 за 2020 г.
- 4.5. Съгласно член 5, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1059/2003 ако промените в административните единици засягат населението на дадена териториална единица с повече от 1%, тези промени трябва да се разглеждат като изменения в класификацията NUTS и да бъдат отразени по съответния начин. За да бъде подходящо класифицирана като NUTS 2, дадена териториална единица трябва да има население между 800 000 и 3 милиона жители. Ако населението не отговаря на тези критерии, се правят промени чрез обединение или разделение на съществуващите единици.
- 4.6. В този смисъл ИСС настоява за преразглеждане на районите в страната на ниво NUTS 2. Това преразглеждане има пряко отношение към географското покритие на подкрепата по линия на фондовете на ЕС и интензитета на регионалните помощи.
- 4.7. Според настоящите райони в страна на ниво 2 по NUTS и съгласно чл. 108 от Регламент (ЕС) 2021/1060, Северозападен, Северен централен, Североизточен, Югоизточен и Южен централен райони са категоризирани като „по-слабо развити региони“, докато Югозападния регион е класифициран като „регион в преход“. Класифицирането на регионите по категории се определя на основа на съотношението между 1) БВП на глава от населението, измерен по стандарт на покупателна

способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015-2017 г., и 2) средния БВП на глава от населението за ЕС-27 през същия референтен период. По-слабо развити региони, са тези, чийто БВП на глава от населението е по-малък от 75 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27, региони в преход са тези, чийто БВП на глава от населението е между 75 % и 100 % от средния БВП на глава от населението на ЕС-27.

- 4.8. Определянето на Югозападния регион като „регион в преход“ е причина за намаляване на средствата, предвидени по фондовете за споделено управление, както и до намаляване на процента на регионалните помощи за предприятията в областите Перник, Кюстендил, Благоевград, София област и гр. София. Поради високия БВП на глава от населението за област София-град, области като Кюстендил и Перник, които са със значително по-ниски стойности на БВП, са силно ошетени, спрямо други области в страната със също ниско БВП на глава от населението, като например Хасково, Сливен и Силистра. Последните, попадайки в „по-слабо развити региони“, а не в „регион в преход“, са по-облагодетелствани и получават повече средства от фондовете на ЕС.
- 4.9. ИСС счита, че във време, в което се изискват незабавни реформи, за които са необходими инвестиции с цел запазване и насърчаване на конкурентоспособността и възможностите за растеж и качествена заетост и с оглед адаптиране към радикално променените глобални реалности в следствие на редица кризи, е необходима безвъзмездна помощ с възможно по-висок интензитет. Това е предпоставка да бъдат стимулирани предприятията да се трансформират бързо, така че да произвеждат и предоставят конкурентни продукти и услуги, като повишават своята енергийна ефективност и иновативност. По този начин инвестициите ще способстват за нарастване на БВП, намаляване на натрупаните задължения на компаниите и увеличаване на възможностите за ръст на доходите. Грантовата подкрепа ще осигури жизненоважната ускорена трансформация на българската икономика към иновативна и зелена такава и ще направи възможно реализирането на целите на ЕК за трансформация на европейската икономика.
- 4.10. ИСС счита, че за преодоляване на регионалните дисбаланси е целесъобразно извеждането на нови райони в страната на ниво NUTS 2 и класифициране на всеки от тях като „по-слабо развити региони“ за гарантирането на повече средства от Европейските фондове, респ. по-висок процент на съфинансиране. С оглед постигане на тези цели бяха разработени варианти на предложения за нови райони в страната на ниво NUTS 2. Предложенията бяха обсъдени със заинтересовани страни, като с оглед

консистентност и балансираност в приложение към становището са представени всички разработени варианти.

4.11. ИСС отчита факта, че за да бъдат осъществени промени в районите на планиране на ниво NUTS 2 са необходими изменения в нормативната рамка и в стратегически документи. Стратегическото планиране интегрира регионалното и пространственото измерение на развитие. То обхваща **разработването и актуализацията на система от документи** с цел намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия при отчитане на териториалния потенциал, включително осигуряване развитието на трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество. Системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие обхваща: 1) Национална концепция за регионално и пространствено развитие; 2) интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 (ИТСП) и 3) план за интегрирано развитие на община. В тях се определят актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат и при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В този смисъл, при определянето на нови райони на ниво 2 следва да бъдат актуализирани и/или разработени нови документи. В тази връзка ИСС призовава българските национални институции да организират и проведат широко обществено обсъждане за намиране на оптималния вариант, отчитайки статистическите показатели и визията на ЕК за финансиране на политиките в следващия програмен период.

5. Доклад на групата на високо равнище за бъдещето на кохезионната политика

5.1. Европейската комисия, Генерална дирекция „Регионална и градска политика“, съвместно с Генерална дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“ сформира група от специалисти на високо равнище - европейски, национални и регионални експерти с познания и опит в политиката, социално-икономически партньори, представители на академичните среди и гражданското общество, със задача да изготви независим анализ на сегашното състояние и последиците за политиката на сближаване. Групата излезе с доклад през февруари 2024 г.⁷⁷, предлагайки заключения и препоръки, които да бъдат използвани в процеса на дискусии относно политиката на сближаване след 2027 г.

---

⁷⁷ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c6e97287-cee3-11ee-b9d9-01aa75ed71a1/language-en>

- 5.2. Кохезионната политика е основната инвестиционна политика на ЕС. Нейното развитие отговаря на структурните предизвикателства пред ЕС, така че да продължи възходящата конвергенция и подобряването благосъстоянието на всички европейци. ИСС се съгласява с констатациите на групата на високо равнище и счита, че е необходима по-ефективна политика на сближаване, която да заема централно място в структурата на политиките на ЕС и да допринася за осезаеми ползи от европейската интеграция, като същевременно подобрява функционирането на единния пазар.
- 5.3. ИСС приветства препоръките на групата, че политиката на сближаване следва да е проактивна, да надхвърли рамките на “обичайната дейност“ и да се реформира, като се съсредоточи върху мобилизиране на неизползвания икономически потенциал на ЕС, особено чрез инвестиции в по-слабо развитите региони и в регионите, които са в капана на развитието или са изложени на риск да попаднат в него. Същевременно следва да се насърчават икономическото сближаване и равните възможности за всички граждани на ЕС - и особено за групите в уязвимо положение, като жените, децата, младите и възрастните хора, хората с увреждания, хората с ниско образование, мигрантите, ромите и други етнически или религиозни малцинства и хората, изложени на риск от бедност, независимо къде живеят.
- 5.4. Политиката следва да бъде динамичен инструмент за разгръщане на икономическия потенциал, като същевременно се намаляват различията и се укрепва моделът на социалната икономика, на който се основава Европа. Това включва възприемане на системен подход към развитието, улесняване на териториалните екосистеми, благоприятстващи знанието и информацията с приобщаващо и устойчиво развитие. Подходът следва да насърчава глобалните мрежи, свързаността чрез търговия и трансгранични инвестиции, както и участието в глобалните вериги за създаване на стойност.
- 5.5. Същевременно, политиката следва да отхвърли универсалния подход и да се ориентира в по-голяма степен към регионите и хората. Това включва използване на капацитета на регионалните икономики чрез реализиране на съществуващия потенциал и насърчаване на всички форми на иновации. Индивидуалните стратегии за регионите следва да гарантират ефективен и приобщаващ подход към регионалното развитие, който е устойчив и издръжлив на променящата се глобална среда. Изисква се също така подход, основан на хората, който да се прилага на местата, където хората са най-маргинализирани.

- 5.6. Институционалният капацитет и управлението са от жизненоважно значение за развитието. Изграждането на по-добри институции и подобряването на управлението следва да бъдат неразделна част от политиката на сближаване. Подобряването на институционалното управление следва да бъде равностойно на инвестициите в инфраструктура и производствен капитал, човешки капитал и иновации като основни стълбове на развитието. Това налага укрепване и овластяване на местното управление и засилване участието на заинтересованите страни, включително на гражданското общество. Изисква също така професионална и техническа помощ, както и подобро събиране на данни и анализиране, за да се подкрепи по-силен подход към сближаването, основан на доказателства.
- 5.7. Политиката следва да засили прилагането на споделено управление. Необходими са подкрепа и ефективно прилагане на принципа на партньорство и укрепване на многостепенното управление, което е в основата му. Тя следва да се основава на сътрудничество и ангажираност на заинтересованите страни на различни нива - от ЕС до държавите членки и регионите, както и в рамките на тези региони. Така се насърчава подходът на участие в планирането, изпълнението и оценката на програмите.
- 5.8. Политиката следва да бъде в по-голяма степен основана на резултатите, като съчетае териториалното си измерение с по-голям акцент върху резултатите, като в същото време спазва принципа на партньорство и да се прилага положителният опит от други политики, както и възможностите за ефективно програмиране, основано на резултатите. По-опростените процедури и по-ясните критерии могат да допринесат за подобряване на ефективността. Това включва рационализиране на административните практики, намаляване на административната тежест и по-ефективни подходи.
- 5.9. Политиката следва да действа в съгласие с други политики на ЕС и национални политики, тъй като те са взаимозависими и трябва да функционират съвместно, за да постигнат общите си цели. Икономическото, социалното и териториалното сближаване не може да бъде постигнато, без другите политики да отчитат неравномерното си териториално въздействие.
- 5.10. Политиката на сближаване е жизненоважна за справяне с икономическите предизвикателства и предизвикателствата за развитие, пред които са изправени потенциалните нови държави членки от Западните Балкани и Източна Европа. Политиката следва да бъде съобразена със специфичните нужди и предизвикателства на всяка страна кандидатка, като гарантира интеграция и развитие в съответствие със стандартите и целите на ЕС. Това се отнася както до финансовата подкрепа, така и до

изграждането на административен капацитет и институции.

5.11. На база на изведените препоръки, групата на високо равнище отчита, че в следващия програмен период следва да бъдат извършени промени и при програмирането и изпълнението на политиката на сближаване, при финансирането на целите и мерките на политиката. Тези промени следва да са свързани с:

- Опростяване на процедурите: Планира се рационализиране на административните процеси и намаляване на документооборота. Това включва по-широко използване на опростени варианти на разходите и въвеждане на по-ефективни цифрови инструменти, които ще улеснят кандидатите и бенефициентите;
- Повече гъвкавост: Ще се предостави по-голяма свобода на държавите членки при определяне на допустимостта на проекти и разходи. Въведените инструменти за справяне с кризи ще продължат да играят роля в подобни извънредни ситуации;
- Подобряване на управлението: Важно е да се укрепи институционалното управление и да се развият местните власти за по-ефективно изпълнение на програмите. Това включва интегриране на регионалното участие и развитие на капацитета на по-ниските нива на управление;
- Фокус върху резултатите: Финансирането все повече ще се основава на постигане на определени етапи и цели, като се дава приоритет на реални резултати, а не просто на спазване на процедурите.

5.12. ИСС счита, че основните препоръки и констатации от доклада ще намерят отражение при дискусиите и формирането на бъдещите действия на Съюза в контекста на Кохезионната политика през новия програмен период. В този смисъл може да се очаква, че начинът на финансиране също ще претърпи промени.

/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ